

Česko-lužický

Ročník XX
Číslo 3 / březen 2010

věstník

Milan Hrabal

Noc v Lužici II

Básník D. jede tmou
noc je plná cikád
a volných slov
Šikují se a táhnou
v protisměru

Básník D. jede na kole
s hlavou otevřenou
Bílé kříže se rozestupují
zvony zvou na mši
a básník D.
o nich píše báseň
o zvonech
které ho doprovázejí
do rodného domu
v němž otec řezbář
už nestihne dokončit
Ježíše
na kříž pro syna

Nebe na dně rybníka
přijímá rozbité kolo
hlína básníka
Jen báseň tu zůstává
a bloudí světem
zakletá do jazyka
který možná brzy oněmí

Ćma we Łužicy II.

Basnik D. jědže w ćmě
nóc je poľna cyrcenja
a so znošowacych dychow
Hromadźuja so a ćahnu
do přećiwnoh směra

Basnik D. jědže z kolesom
z jasnej hłowu
Běte kříže so rozestupja
zwoy kemšam zwonja
a basnik D.
wo nich piše baseň
wo zwonach
kiž přewodźuja jeho
do ródneho domu
hdžež je nan řezbar
juž njemóže dokončić
Jězusa
na kříž za syna

Njebjo na špihelu hata
přijima rozbite koło
basnika
Jenož baseň tu wostanje
a bludzi po swěće
zakuzłana do řeče
kiž móhła bórze woněmic

Na autorském čtení on-line almanachu Wagon tvůrci představili nejnovější číslo tohoto webového časopisu. Bylo to 5. února v kavárně Carpe Diem na pražských Vinohradech. Večer autorských čtení byl doprovázen hudbou Příležitostného hudebního tělesa (Zdeněk Dočekal, Martina Nováková, Igor Orozovič), které zhudebnilo texty první z účinkujících Terezy Verecké. Následovali Jakub Řehák, Ivana

Kuglerová a Milan Hrabal. Na skladbě večera je vidět, že almanach kombinuje autory etablované či oceňované (Hrabal, Řehák) se začátečníky, což přináší svěží koktejl. Čtenáře Věstníku však zajímá spíše to, že Milan Hrabal (fotografoval Vlastimil Bret) jako skoro na každém svém vystoupení nevynechal lužickosrbskou tematiku, naopak představil svoji nejnovější báseň, věnovanou básníku Benediktu Dyrlichovi, který utrpěl v loňském roce velmi vážný úraz (viz ukázkou a volný překlad Bena Budara). Následně si čtenáři vyslechli mystifikační předmluvu k připravovanému vydání Máchova Máje v lužické srbštině. Milan Hrabal se snaží Lužické Srby představovat bez patosu a s humorem, což neunesl přítomný básník Petr Motýl, který se snažil autora umlčet slovními útoky. Publikum si však vyžádalo pokračování a odměnilo Hrabala nejhalasnějším potleskem.

Radek Čermák

VELIKONOČNÍ OHŇ V DOLNÍ LUŽICI

Velikonoční ohně patří do okruhu obecně známých jarních ohňů, které se dnes soustředily především na noc Valpuržinu (Filipojakubskou) ze 30. dubna na 1. května a které jsou pod názvem pálení čarodějnic dosud živé. Všechny tyto jarní ohně sahají do oné doby, kdy se věřilo na různé dobré a zlé přírodní duchy a kdy se je člověk pokoušel různými magickými jednáními a obyčejji příznivě ovlivnit. K tomu sloužil mezi jinými prostředky taky oheň. Tak čteme například u P. Sartoriho (*Sitte und Brauch III, Zeiten und Feste des Jahres*, Leipzig 1914) o velikonočních ohních toto: „Ohně září, pole se stávají úrodnými, domy jsou chráněny proti nemoci a neštěstí požáru. V oldenburgském Münsterlandu věřili staří mužové a ženy, že musí vyjít z domovních dveří ven, aby alespoň viděli velikonoční oheň, i když pouze z dálky. Také se v plamenech spalovala loutka zemřelé Zimy.“ (s. 150, pozn. 14) Velikonoční oheň platil za oheň posvátný.

O velikonočním ohni v Dolní Lužici nám E. Müller (*Das Wendentum in der Niederlausitz*, 2. Auflage, Cottbus 1921) podává tuto zprávu: „Při přinášení vody o velikonoční noci ve 12 hodin se zapalují velké ohně u toků. Chlapci při tom střílíávají z pušek (Gross-Lieskow/Liškow, Skadow/Škodow, Schmellwitz/Chmjelow), štouchají se navzájem do ohně, anebo skrze oheň skáčou (Striesow/Strjažow, Tauer/Turjej). Také zapalují zuby vidlic, nebo stará košťata od ohně (Striesow).“ (s. 159)

Až potud několik údajů z etnografické literatury k tématu. Jak ale vypadá velikonoční oheň dnes, existuje vůbec ještě něco takového? Odpověď na tuto otázku má podat následující zpráva, jejímž podkladem je osobní zážitek v roce 1956 v Dolní Lužici.

Na Bílou sobotu 31. března 1956 jsem se vydal do krajiny u Peitze/Picnja. Když jsem přišel k jednomu známému, začínalo se už šerit. Po srdečném pozdravení se mezi námi rozvinula vzrušená debata o srbských velikonočních zvycích v Dolní Lužici. Přitom jsem se dozvěděl, že se o velikonoční sobotě zapalují nejenom velké ohně, nýbrž už odpoledne a navečer také stará a uschlá tráva na loukách i pastvinách. To jsou však prý jen nepatrné začátky velkých ohňů, které jsou zapalovány teprve okolo půlnoci. Byl jsem nyní velmi napjatý a zvědavý na všechno, co se mělo stát v nejbližších hodinách. Venku se teď už zcela setmělo.

Byli jsme právě u příjemné večere, když nás překvapil oheň v sousední vesnici. Vyskočili jsme každý na své jízdní kolo a spěchali k místu. Avšak brzy se ukázalo, že někdo zapálil pouze malý keř. Pak jsme jeli dále. Bylo už 21 hodin, když jsme v další vesnici vstoupili do hostince. Vesničtí mladíci se zde už shromažďovali. Přicházeli ještě další a další chlapci, ale žádná děvčata. Pálení velikonočních ohňů je totiž výlučně záležitostí mužské mládeže. Sedli jsme si za stůl k chlapcům, abychom se lépe poznali. Když jsme byli v nejlepší zábavě, vyšli najednou někteří chlapci ven. Za nimi následovali brzy všichni ostatní. Na návsí byl pak stručně prodiskutován další plán. Jedna skupina šla do levé části dědiny, druhá napravo. Ptal jsem se na vůdce mládeže. Avšak ten neexistuje. Zde tedy vládne kolektiv a bylo velmi zajímavé pozorovat, jak všechno probíhalo organizovaně bez ostrého rozkazovacího tónu. Připojili jsme se k pravé skupině. Každá skupina nejprve hledala nějaký polní vůz, který by mohla tajně získat. Radili se, ke komu by mohli jít, kdo by měl dobrý a lehký vozík atd. To však probíhalo velice rychle a už jsme směřovali k prvnímu dvoru. Brána byla ihned dokořán otevřena, potichoučku se někteří vkrádali do stodoly, popřípadě do šopy. Obyvatelé usedlosti především nesmějí nic zpozorovat. Běda hochům, holem a pěstmi by je rozháněli, přičemž povyk hraje asi důležitější úlohu než rány.

Je zvykem, že se chlapci nesmějí pouštět do potyček. Jenom domovní dveře smějí přidržovat, aby nikdo z obyvatel domu ne-

mohl ven, avšak bít se nesmějí. Netrvalo taky dlouho a už pádili chlapci za hlasitého volání a křiku z prvního selského stavení opět ven. To jim však nikterak nevadilo. Podnikavě táhli k dalšímu selskému stavení. Nyní obklopili někteří z nich okamžitě domácí dveře a drželi je pevně za kliku, zatímco ostatní se opět rozhlíželi po nějakém vhodném voze. Avšak brzy všichni zase vyšli ven. Tamní vůz byl plně naložen. Teprve ve třetím stavení se záměr konečně podařil. Netrvalo nijak dlouho a chlapci už jásavě pádili s vozem dolů po vesnické ulici. Sotva byli ze selského stavení venku, tu už také přicházela selka, hlučně nadávajíc a křičíc: „Wšykne luže maju woze a rowno naš dejšo bras!“ Avšak chlapci se málo starali o takovou lamentaci a plni dobré nálady spěchali na okraj vesnice. Někteří vedli vůz za oj, jiní ho v klusu postrokovali. Na konci vesnice zastavili a nabírali dech. Čekali nyní na druhou skupinu, která se také brzy dostavila.

V temné noci nastalo hledání starého nepotřebného dřeva a jiného palivového materiálu. K němu patřily též staré věnce ze hřbitova. Veškeré shnilé a nepotřebné dřevo, které lze nějak sehnat, se na vozech svázelo k tradičnímu místu za vesnicí pod starý buk, kde se odjakživa každoročně zapaluje velikonoční oheň. Kdo například strhl starou šopu anebo něco podobného, ten musí kusem dřeva přispět na velikonoční oheň. Tak se postupně nashromáždila pořádná hromada dřeva, která čněla do černé velikonoční noci.

Už se však přiblížila půlnoční hodina a bylo načase rozdělat oheň. Všichni zúčastnění stáli kolem vzniklé hranice a netrpělivě hleděli na doutnající plameny. Konečně obrovský oheň ozářil temnou velikonoční noc. Chlapci si přitáhli celé balíky slámy, které rozprostřeli kolem vaty, aby sedíce nebo ležíce na nich pozorovali oheň a hráli se. Přitom se zpívalo a prováděly různé šprýmy. Po určité době oheň dohořival, někteří přes něj přeskakovali a prováděli jiné kousky. Jiní se opět vydali do vesnice, aby tam prováděli různé legrácky. Vysazovali vrata z veřejí, zakrývali komíny, rozebírali polní vozy atd. Rozpustilost se zcela podobají rozpustilostem, o nichž můžeme u P. Sartoriho číst toto: „Mládež přispívá mohutným křikem a hlukem k zapuzení škodlivých bytostí, které se někdy pokouší napodobovat v divokém počínání. Snad má taky obyčej, pěstovaný v noci májové (který jsme ostatně poznali také za jiných nocí), provádět různé neplechky s pohyblivými věcmi na ulici, vozy a pluhy zavléci někam, nebo je dokonce posadit na střechu a podobné věci, původně za účelem zapudit demony. Ještě jednou vzplanuly na výšinách a pahorcích hořící ohně, které žehnají polím i nivám a vyhánějí čarodějnice. Někdy je spalena zvlášť upravená „čarodějnice“ v plamenech.“ (s. 171–172)

Hoši zůstávají u velikonočního ohně, na který stále trochu dřeva přikládají, až do ranních červánků. V této době začíná dívčí vesnická mládež s tradičním velikonočním zpěvem. Chlapci se potom rozcházejí domů. Tak se takřkajíc střídají ve velikonoční strážii.

Ze všeho toho je patrné, že velikonoční oheň je bývalým pohanickým jarním ohněm, který musel okolí chránit před zlými vlivy světa duchů a všem polím, loukám, domům, stájím, lidem i zvířatům požehnat a především je uchránit před veškerým zlem. Je to tedy očištný oheň, který měl vyčistit svět probouzející se přírody a přede vším zlým a zkázonosným chránit. V Dolní Lužici, jakož i v okolí Slepá v severní Horní Lužici se koncentrovaly tyto jarní ohně do období velikonoce, zatímco v ostatní Horní Lužici se zapalují o Walpuržině noci. Oba jsou však původem prastarými jarními ohni. Proto ta velká podobnost mezi průběhem velikonočního ohně v Dolní Lužici a pálením čarodějnic v Horní Lužici.

Z německého originálu *Osterfeuer in der Niederlausitz, Märkische Heimat*, 1956, Heft 6, s.18–21, do češtiny přeložil brněnský germanista † Jan Pánek.

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo tu- a wukrajnikach

Je zajimawe, zo móže byc prašenje za tym, hač sy tu- abo wukrajnik, džensa hišće palace, jutře nimale pozabyste. Hdyž medije přijimuješ, tak maš začišć, zo smy, hladajo na narěžnjene prašenje, wocomiknje w jutře žiwi. Spočatk lěta šeržeše so mjenujcy powěšć, zo je sudnistwo w ameriskim měsće Memphis rozsudziło, němskej swójbje politiski azyl skičić. Příkladina za to je byt čišć němskich zarjadow, zo byštaj staršej swoje pjec džěci do zjawneje šule póstałoj. W Němskej njeje t. mj. domjaca šula dowolena. Wupućowana swójbja su ewangelikalni křescénjo, kotřiž twjerdža, zo so w zjawnych šulach Němskeje křescanske hódnoty ranja. Najebać to, zo njesu ewangelikanojo jako cyrkej připóznaći, su tola derje organizowani. Maja swój třěšny zwjazk Deutsche Evangelische Allianz, a tutón trochuje ličbu ewangelikalnych křescanow w Němskej na 1,3 milionu. Móhło to zadžiwać, ale hdyž z kritiskim wóčkom wobkedžbuješ, zo so politikarjo kaž Volker Kauder (frakciski šef CDU w Zwjazkowym sejmje), Christian Wulf (ministerski prezident Delnosakskeje), Steffen Flath (předsyda frakcije CDU w Saksim krajnym sejmje) a Maria Böhmer (předsyda Žónskeje unije) za zaměry ewangelikalnych křescanow zasadžaja, tak wěš, zo woni zboka towaršnosće njesteja, ale so wosjedž njeje pohibuja. Biblija jako njeposřednje Bože słowo, nadawk misionowanja, wulki wuznam žiwjenja Jězu Chrysta za wšědne žiwjenje, hrěšniwosć čłowjeka – wšo to a hišće wjace je za tutu wulku towaršnostnu skupinu směrodajne a je jenož prašenje časa, hdy so woni jako runohódne nabožne zhromadženstwo připóznaja.

Wuwicé towaršnosće w směry přepjateho konserwatizma a fundamentalizma njeje w přěnim rjedže problem wukrajnikow a njesmě so na militantny islamizm redukować. Ně, je to přirodny wuwicowy zjaw rozhažkowanja žiwjenskich zajimow jednotliwcow, kotřiž so strachowjwje k swojim pozdaću bliskim družu. Wobhladamy-li sej lisćinu w Berlinje jako korporacija připóznatych cyrkwjow a nabožnych zhromadženstwow, tak zwěsćimy, zo běchu do 1945 „jenož“ sydom připóznaće: starokatolikojo, ewangelska bratrowska wosada, ewangelska cyrkej, ewangelska uněrowana cyrkej, francoska cyrkej (hugenotojo), israilitiska wosada Adass Jisroel, katolska cyrkej. Hač do džensnišeho je ličba na šěšćadwaceći roz-

rostla, při čimž ma na tym přiběraca ličba ewangelskich swobodnych cyrkwjow, z němskeje towaršnosće wurostlych, wulki podžěl. Zajimawe za nas Slowjanow je, zo mamy oficialnje w Berlinje tež tři prawostawne cyrkwy, mjenujcy rusko-ortodoksnu cyrkej we wukraju (wot 1936), grjeksko-ortodoksnu cyrkej (wot 1976) a rusko-ortodoksnu cyrkej Moskowskeho patriarchata (wot 1992). Nimo tutech třoch prawostawnych cyrkwjow nadeždžemy w druhich městach Němskeje hišće rumunsku, serbisku, botharsku, etiopisku, syrisku, grjeksku Antiochije, koptisku, georgisku a makedonsku. Wšitke su w medijowym wěku přikladnje organizowane. Štóz chce na přikład Božu službu makedonsko-ortodoksneje cyrkwy wopytać, trjeba w interneće jenož zapodać Makedonska pravoslavna Eparhija za Evropa, a hižo namaka wotpowědnu kemšacu lisćinu.

Slědžimy-li za tym, hdže je na př. w Němskej najwjace Makedonjanow žiwych, zwěsćimy, zo je to w Leverkusenje. Polacy su wosebje sylni w srjedźnej a sewjerneje Němskej, Kroača zaso w južnej Němskej. Rusow a Ukrainjanow namakaš skerje na wuchodze, Južni Serbja su po cyłym kraju žiwi. Češa a Slowacy zwjetša ze statistiki wupadnu, dokelž njedružja so we wulkich skupinach, njetworja zhromadne cyki cyrkwjow a towarstwow resp. zjawnych poslužbow kaž hosćencow a wobchodow. Po statistice wukrajnikow z lěta 2006 běchu Češa na 33. městnje (33.316) – mjez Južnymi Serbami (33.774) a Sri Lankačanami (31.440) – zaměstnjeni, při čimž wobkedžbować dyrby, zo so wulki džěl Južnych Serbow w Němskej skerje jako Juhostowjenjo (949.937) wuznawaja. Češa su po swojej powaze Serbam bliscy. Serbja so tohorunja po wonkownym njerozeznavaja wot wjetšinoweho wobydlerstwa. W nutřkownym pak su raz tu- raz wukrajnicy. Tak bywa tež pola nas doma. Jakub, w Berlinje rodženy, je naš wukrajnik, Marija čuje so jako tukrajnik, Matej, zo by so rozoznawał, je tamkrajnik, a sam skónčnje sym semkrajnik.

Słowniček: trochować – odhadować, towaršnosć – společnost, rozhažkowanje – (roz)větvení, (roz)tříštění, ewangelska bratrowska wosada – sbor Jednoty bratrské, zjawne poslužby – veřejné služby, rozoznawać so – lišit se, tukrajnik – tuzemec, wukrajnik – cizinec

NOVINY

Z DOMOVA

Prezentace Modré vrány proběhla 25. ledna v pražské **vinohradské kavárně Fra** v rámci pravidelného pořadu internetového časopisu TotEM. Účastníci vyslechli ukázkou z knihy a vnesli několik dotazů k historii a současnosti Lužických Srbů. **račk**

Dne 2. února četli v **městské knihovně v Chomutově** Radek Čermák a Lukáš Novosad (na snímku Heleny Čermákové) z knihy Jurije Kocha Modrá vrána. Překladatelé přednesli rozmanitý výběr včetně ukázek v originálním hornosrbštině. Představili osobnost a dílo lužickosrbštině spisovatele, historii srbské Lužice a osvětlili novátorský postup překladu. Povídky popisují hledání svébytnosti malého národa od konce druhé světové války a ekologické problémy těžby uhlí.

Atmosféru setkání dokresloval majestátný historický interiér bývalé jezuitské koleje. Pěvecký sbor Hlahol přispěl slovanskými písněmi z různých krajů, čímž umocnil zážitek z večera v duchu slovanské vzájemnosti. Divák se však měl možnost i od srdce zasmát. Například když sledoval veselou, a dlužno dodat že nepřipravenou,

polemiku účinkujících a sbormistra o dalších, zcela jistě zaručených pozůstatcích srbských kmenů na území České republiky.

Na závěr si přítomní mohli prohlédnout české knihy o Lužici z posledních pěti let a zakoupit si Modrou vránu, z čehož se na přání diváků stala autogramiáda.

Jan Lída

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 2. 2.) Předsednictvo Domowiny zaujalo na svém zasedání v Rogowě stanovisko k dalšímu vývoji lužickosrbského **profesionálního jevištního umění**, čímž zareagovalo na diskuse o budoucnosti Serbského ludowého ansamblu a Němsko-serbského ludowého džiwadla. Domowina považuje oba soubory za apoštolu německo-srbského umění, a to nejen v Lužici, nýbrž i za jejími hranicemi. Veřejná činnost těchto těles však musí být optimalizována. Programy Lužickosrbského národního souboru by měly být orientovány spíše na malé umělecké formy při zachování vysoké profesionální kvality. Orchestr tohoto tělesa by měl být redukován na muzikanty, kteří ovládají hru na tradiční lužickosrbské hudební nástroje; takto omezený ansámbl se případně může stávat jádrem orchestru pro provádění větších klasických hudebních forem.

Domowinský výbor pro komunikaci zaujal stanovisko k navrhované reformě lužickosrbských **médií**. Serbske nowiny by podle něj měly zůstat tištěným deníkem. Zejména pro mladé čtenáře je však důležitá také kvalitní internetová varianta deníku. Výbor se také shodl na skutečnosti, že by mělo být zachováno Ludowe nakladnistwo Domowina coby unikátní instituce, která vydává srbské knihy a noviny a časopisy. Nakladatelství však musí projít nezbytnou technickou modernizací.

(SN 4. 2.) V **kulovské** mateřské škole funguje od loňského podzimu skupina Witaj, která momentálně pracuje se sedmnácti dětmi. O její založení usilovalo od roku 2002 vedení města, dále Domowina, Rěčny centrum Witaj a spolek Bratrowstwo. 90 procent *Witaj-džěci* pochází z ryze německy mluvících rodin, které jsou projektu velmi otevřeny. Příznivá situace vládne také v Krabatově základní škole prvního stupně, kde více než třetina žáků navštěvuje hodiny srbštiny. V Kocorově ZŠ druhého stupně funguje od školního roku 2008/09 projekt 2plus, kterého se účastní 14 procent žáků. Kromě výuky lužickosrbského jazyka zde probíhají ve slovanském jazyce i hodiny estetické výchovy, náboženství a chystá se i lužickosrbská výuka zeměpisu. Podle Stefana Rachela, člena městské rady zodpovědného za srbské otázky, je v používání srbštiny znát za poslední roky značný pokrok, jelikož došlo k posunu v uvažování občanů. „Na to jsme před osmi roky nemohli ani myslet. Tehdy bylo cítit spousta odmítání, a tak bylo nutno hodně přesvědčovat,“ řekl Rachel. Podle něho je nejdůležitějším úkolem zajistit kontinuitu jazykové výuky od školky až po základní školu druhého stupně. Největší problémy vidí ve smíšených srbsko-německých rodinách, kde se domácí komunikace často omezuje na němčinu. Město rovněž pokračuje v překladech vlastních internetových stránek.

(SN 9. 2.) Smjerdžacké rodinné a vzdělávací středisko Lipa poskytuje i v roce 2010 jazykové a kulturní kursy. Mezi nimi je i základní **kurs lužické srbštiny**, který nyní navštěvuje pět zájemců.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 3) Počátkem ledna byla v muzeu v Dešně otevřena výstava *Wobgrozone jsy – wobgrozona kultura*. Snaží se odpovědět na otázku, zda mají vsi ještě vesnický charakter. Výstavu pořádá **Spolek pro podporu dolnolužické kulturní krajiny**, který usiluje o zachování hmotného kulturního dědictví. V současné době se městské zvyky a způsob života rozšiřují i ve vsích a zemědělstvím se už téměř nikdo neživí. K tomu je nutné připočítat, že v Dolní Lužici se v předchozích 20 letech stavělo divoce, bez ohledu na tradiční architekturu a zvláštnosti. Helmut Rippl, který ve *Förderverein Kulturlandschaft Niederlausitz* vede skupinu

zabývající se vesnicemi, takový přístup dokonce nazývá kulturním barbarstvím. Výstava ukazuje řadu příkladů, kdy byly staré vesnické struktury lehkomyšlně zničeny: stromy, zdi, okna, fasády, vrata, stodoly. Původní podobě vsi odporují také příliš vysoké domy, ploché střechy a nevzhledná vrata. Též stromy, pokud stojí příliš hustě, mohou zakrývat podstatné prvky vesnické architektury. Je nutno zachovat svérázné trojstranné a čtyřstranné dvory, jakož i kostely a kostelní věže, důležité pro identitu vesničanů.

(NC 5) **Janšojce** na počátku roku získaly památku, jakou zatím jiná dolnosrbská ves nemá. Byly zachyceny hlasy poslední generace obyvatel Janšojc, kteří slovanskou řeč sáli s mateřským mlékem. Téměř tři hodiny vtípů, zpěvů, myšlenek a vyprávění v janšojckém nářečí nabízí Škola dolnosrbského jazyka a kultury na 2 nosičích CD pod názvem *Das Jänschwälder Wendisch – Dokumentation/ Serbska rěc jo žywa*. Obě CD jsou i podstatným zdrojem poznání selské kultury a dějin. Uším posluchačů se otevírá svět před 70 lety: život na selském dvoře, dětské hry, svatba, slavnosti. Při slavnostním uvedení CD v janšojckém muzeu bylo znát, jak jsou lidé na svůj srbský jazyk hrdí a jak silné pocity jsou stále s touto řečí svázány.

Na valné hromadě dolnolužické župy Domowiny, která se konala v lednu v Nowé Wsi, vedoucí Jazykového centra *Witaj* Kito Ela varoval, že **některým skupinám Witaj ve školkách hrozí zánik**. Důvodem je to, že chybějí učitelky. Plánovaný 10. intenzivní kurz lužické srbštiny se nekonal, protože vychovatelky nenašly nikoho, kdo by je po půl roku, tedy po dobu trvání kurzu, zastupoval. Jedním z řešení by mohlo být, že srbština bude zahrnuta do běžné výuky na odborných školách. Kurzu by se také mohli účastnit mladí lidé, kteří čerstvě dokončili školu. Potřebovali by ale stipendium na pokrytí životních nákladů. Nedostatek učitelek je také důvodem toho, že nebyly založeny nové skupiny *Witaj* např. v Turjeji a Wjerbně.

První vlk, možná dokonce pár, je nyní doma v Luborazském lese blízko Hochozy a Bělina. Podle Steffena Butzecka ze Zemského úřadu pro životní prostředí je s podivem, že se vlk zde usadil až teď, přestože *Luboraska góla* poskytuje pro život tohoto zvířete vynikající podmínky. Pomístní názvy, například *Wjelkowa góra* nebo *Wjelkowy ług*, ukazují, že vlci v této oblasti žili od nepaměti. Byli vyhubeni lidmi před 100 let. Spokojenost nad výskytem vlka nyní vyjádřili lesníci. Vlci sníží stavy srn, jelenů a další zvěře, která je přemnožená, okusuje kůru a větve mladých stromů, a tím brání obnově lesa. Lidé se vlků bát nemusí, míní Steffen Butzeck. Vlci jsou velmi plaší a před lidmi utíkají. V posledních 50 letech v celé Evropě usmrtili devět lidí, přičemž v pěti případech se jednalo o vlky nemocné vzteklinou a ve zbylých čtyřech případech to byli vlci chovaní doma. Na přítomnost vlků se musí připravit pastýři ovcí. Dostanou podporu, aby si mohli zřídit důkladný plot. Ovce může ochránit i dobrý pastýřský pes vhodné rasy. Braniborský úřad připravil informační brožury, které poskytne chovatelům ovcí, myslivcům a místním občanům.

(NC 6) Obyvatelé vsí Wótšowaš, Kerkojce a Grabk, ohrožení **těžbou hnědého uhlí**, nechtějí pustit pracovníky Vattenfallu na své pozemky. Nadnárodní koncern chce v těchto oblastech provádět měření, která mají vést k upřesnění modelu klesání spodní vody. Tento jev je jedním z důsledků povrchového dolování. Bez souhlasu vlastníků nemůže koncern žádná měření na soukromých pozemcích provádět.

Serbski institut a Vattenfall zveřejnily výsledky průzkumu v Prožymí, poblíž městečka Wjelceje, jehož cílem bylo zjistit,

nakolik zůstala ves srbská. Prožym je ohrožen rozšiřováním povrchového dolu na hnědé uhlí. Průzkum má napomoci tomu, aby případné přesídlení nepoškodilo srbskou kulturu. Po dobu 15 měsíců Prožym zkoumali zaměstnanci Srbského institutu vedení Elkou Černokožewou. Poslední obyvatelka znala srbštiny z domova tu zemřela v roce 1929. Proto by bylo možné usoudit, že vše srbské již z této vsi zmizelo. Výsledky průzkumu ovšem ukazují, že lužickosrbský charakter je dodnes zřetelný. Například 7% obyvatel zná alespoň některá srbská slova, 63% míní, že srbský jazyk

je podstatnou součástí lužické kultury a 16% obyvatel má zájem o jeho výuku. To, co dotazovaní nejprve zamlčovali, sdělili pracovníkům institutu až poté, co k nim získali důvěru. Prožym má i své zvláštnosti, např. čtyřstranné dvory, jež jsou zevni krásně vyzdobené, zvenku však ne. Rodinné fotografie jsou vesměs pořízovány na dvoře, v ostatních dolnosrbských oblastech zvenku, od cesty.

Zprávy ze Serbských nowin podal Petr Ch. Kalina, z Nowého casniku Miloš Malec.

Dětmar z Merseburku: Kronika. Z latiny přeložil Bořek Neškudla. Argo, 342 strany, Praha 2008.

Biskup Dětmar žil v letech 975 až 1018. Merseburk jako biskupské sídlo ležel v kraji obývaném Srby, samo jeho jméno bylo odvozeno ze starosrbského názvu Meziborije. Nejedná se o kroniku v pravém slova smyslu, kniha obsahuje mnoho osobních postojů autora. Je nedopsaná, ukončená letopiscovým úmrtím. Kniha je vybavena rejstříkem a bohatým poznámkovým aparátem. Kronika počíná rokem 843, rozpadem říše Karlovců. Její podstatná část je však historií dynastie Otonů a nejvíce pozornosti je věnováno dějům na území Saska.

Kniha však přináší i mnoho údajů o historii Slovanů. Mimo Čechy, Polsko a Kyjevskou Rus je zde mnohé o Polabských a Pobaltských Slovanech: o Obodritech, kmeni Vagrů a zejména Luticů. V jejich případě jsou popsána též staroslovanská božstva. Z textu jsou patrné i tehdejší zvyky a tradice srbských Glomačů a přežívání pohanského kultu v jejich prostředí. Vyskytují se i některá starosrbská slova s překladem. Glomači se poprvé zmiňují k roku 892, kdy spolu s Chutici pobili vojsko würzburgského biskupa Arna. Jsou zde popsány i pokusy českého knížete Boleslava II. a polského krále Boleslava Chrabrého o osvobození Glomačů (Míšeňska) z německého područí. Zejména polského Boleslava často podporovali *vethenici* (*wětnicy*), polosvobodní srbští měšťané v Míšni. Je zajímavé, že zde ještě v této době byla živá tradice příslušnosti Srb k Velké Moravě za Svatopluka I.

Dosti prostoru je věnováno Milčansku a Lužici od ztráty samostatnosti roku 924, zejména jejich osvobození Boleslavem Chrabrým. Držení obou zemí si zajistil Budišínským mírem, i když od tohoto míru (r. 1018) je držel jako říšské léno a ne jako součást Polska. V té době byl milčanským markrabětem Boleslavův zeť Herman. Z dalších lužickosrbských kmenů jsou zde jmenováni Slupjané a Žarovjané v severní a východní Dolní Lužici, Nižané v okolí Drážďan a Mogilané mezi Drážďany a Lipskem. Uvedeno je i velké lužické město *Livilni* (snad Volin – rozdíl od pomořanského). O relativně velké síle Slovanů v této době svědčí i časté sněmy Jindřicha II. se Slovaný ve Werbenu (Vrbně) na soutoku Havoly s Labem.

Kniha je vybavena bohatým poznámkovým aparátem a rodokmeny. Lze ji doporučit všem zájemcům o slovanskou historii.

Petr Marek

Vhrsti: Čmy so hižo njeboju. Překlad z češtiny Weronika Žurowa. Ludowe nakładnistwo Domowina, 52 strany, Budyšin 2009.

Nová dětská knížka zaujme jistě všechny děti, které se v noci potmě bojí. Tuto hroznou každodenní starost prožívá kluk Štěpán a s ním také jeho plyšový medvídek Bartoloměj.

Oba usoudí, že za jejich strach může tma. To kvůli ní se musejí bát nejrůznějších strašidel v ložnici. Musí s tím něco udělat. O tom, jak si to s tmou vyřídí, se můžete dočíst v knížce. Ta je krásně vyvedena na plnobarevných stránkách – ani jedna není bílá. Ilustrace jsou vlastně textem doprovázeny. Za pseudonymem Vhrsti je ukryt autor, který není jen spisovatelem, ale také ilustrátorem, komiksovým kreslířem a scénáristou.

Názor čtenáře-posluchače Šimona (5,5 roku): *Najwjace so mi lubješe čma. A tež plyšowy barik Bartolomej. Mačerka, kotraž woteńdže a hasnje swěcu, so mi zdaše trochu hlupa.*

Hanuš Härtel

Anja Pohončowa, Jana Šoćina, Sonja Wölkowa: Z labyrinta serbsčiny. Bjesady wo řeči. Ludowe nakładnistwo Domowina, 196 stran, Budyšin 2009.

Stará poutnická zkušenost z konkrétních rozcestí a křižovatek vždy a všude se pídící po té správné cestě, která by člověka zdárně dovedla k vytouženému a očekávanému cíli, se odedávna projevuje i v našem jazykovém hledání a jako nejdůležitější faktor ovlivňuje posuzování našich vlastních i cizích jazykových postupů a prostředků v ústní i písemné komunikaci: Jdu správně? Říkám to správně?? Je to tak správně???

Snad je v těchto otázkách i v případě našich jazykových tápání echo vlastních žákovských zkušeností ze školní docházky a působení strašidla červených učitelských zásahů v pravopisných cvičnicích a diktátech: Napsal jsem to dobře?

A protože těch křižovatek, peripetií a rozcestí je v oblasti našich jazykových zkušeností, vědomostí a dovedností stále dost a dost, klademe si, možná, tyto otázky častěji než jiné. Navíc se ty různé cesty, cestičky, stezky a pěšinky různě proplétají, nečekaně ztrácejí a ještě nečekaněji vynořují a propojují, ba proplétají až k zamotání hlavy. Snad proto rádi hledáme i po skončení školní docházky světlo v temnotách, tu pravou cestu, po níž bychom mohli jít a nezabloudit. Určitě bychom rádi rovněž přijali Ariadnin dar, s jehož pomocí se i takový zdatný rek Théseus dostal z obtížného krétského labyrintu.

Pracovníci jazykové poradny mají s vyhledáváním cest v našich individuálních jazykových labyrintech mnohé zkušenosti, své vědí i učitelé jazyků, naše jazykové otázky vyvolávají v život jazykové relace v rozhlase i televizi, jazykové problémy v každodenní komunikaci bývají inspirací pro neustále potřebné populární lingvistické výklady, které vycházejí v různých novinách a časopisech, ale také jako knižní publikace.

Není to však záležitost jenom česká. Stejná situace je i v ostatních jazycích. V nejnovější slavistické publikaci tohoto druhu své síly spojily tři významné lužickosrbské lingvistky, které už sedm let připravují popularizační výklady ze současné hornolužické srbštiny jako aktuální jazykové koutky pro vysílání v srbském rozhlase (od r. 2004 se lze s nimi rovněž seznámit na internetových stránkách MDR). Za celou dobu rozhlasového vysílání těchto koutků jich autorky na-

psaly velké množství – jako odpovědi na konkrétní praktické otázky rozhlasových posluchačů i jako teoretická zamyšlení nad různými problémy moderní hornosrbštiny. Z bohaté báze svých rozhlasových jazykových koutků vybraly dvě stě padesát jedna koutků, které upravily do knižní podoby a za pomoci *Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje* vydaly publikaci, která pochopitelně není a nechce být systematickou učebnicí horní lužické srbštiny nebo jejím lexikonem, ale je knížkou velmi zajímavou a čtivou. V anotaci rovněž čteme, že *nastata je tak praktiska přiručka, kotraž při toskoćivych prašenjach wšěm so za serbsćinu zajimowacym z wuskosćow pomha*. Bezesporu. Publikace má zcela pravdivý podtitul: *Bjesady wo řeči*. Ano, jsou to besedy, povídání, rozprávění, přemýšlení, řeči o jazykových otázkách a problémech, které přináší do hornosrbštiny aktuální komunikace. Autorky nepřikazují, nenařizují, nediktují poučky a pravidla k zapamatování, s nadhledem, někdy až šibalským, reagují na různé problémy všední komunikace a spisovného vyjadřování. Jako by nás *awtorki-rěčespytnicy* líbezně zvaly „přijďte pobejt“. Fakt je to poutavá knížka, která se báječně čte.

Oproti obdobným problémům v češtině, tedy konfliktům mezi spisovným a nespisovným vyjadřováním, má lužická srbština ještě jeden problém navíc: vliv majoritní němčiny. A tak se hned po úvodu (*Předstowo*) objevuje oddíl sto dvaceti pěti jazykových koutků *Serbske wotpowědniki za němske słowa*, v nichž autorky upozorňují nejen na kalky z němčiny (*proste přeložki*), na germanizmy, ale též na německo-lužické paralely, které nazírají se stylistickým hodnocením. Tak např. se autorky ptají *kak rěka muž, kiž rady piwo pije?* A problém řeší následovně: „němsce **Biertrinker**, serbsce **pičk piwa**, abo **piwopičk** (steji w słowniku). Same słowo **pičk** však ma trochu negatywny podzyna a so zwjetša z alkoholiskimi napojemi zwjaza. Stilistisce neutralne pomjenowanje za někoho, kiž rady piwo pije, pak by móhlo rěkać **lubowar piwa** po mustrje **lubowar wina**, němsce **Weinliebhaber**.“

V dalším oddíle *Rěčne wobroty* je předmětem pozorování autorem dvacet šest německých a hornolužických obrátů. V následujícím oddíle *Słowa podobne po woznamje a formje* se autorky zabývají hornolužickou synonymií, např. *čuchać – nuchać, črjóda abo stadło wjelkow, kěrchow – pohrjebnišćo* etc. V oddíle *Regionalne rozdzěle w serbsćinje* poukazují, i když v menší míře (oddíl má jen osmnáct koutků), na regionální rozdíly v horní lužičtině (zčásti též v komparaci s dolnolužickou srbštinou), např. *běrný – neple, brace – poprjančki – keksy, pomazka – skiba – wokołeńca, psyk abo pos* apod. Ani další oddíl *Pochad słowow* není sice příliš rozsáhlý (obsahuje jen dvanáct jazykových koutků), ale pro slavistu je cenný, protože si jednak všímá vztahů mezi slovanštinou a slovanskými jazyky, jednak i vztahů mezi slovanskými jazyky a němčinou (*Słowjanske słowa w němčinje*).

Byla-li první část publikace zaměřena na lexikální rovinu a s ní související jazykovědné oblasti, druhá část této popularizační publikace se zabývá aktuálními otázkami hornolužické gramatiky, přičemž se v první subkapitole autorky věnují záležitostem morfologickým (*Deklinacija a konjugacija*), v další pak syntaktickým (*Syntaktiske zjawy*). Samostatnou subkapitolu věnují předložkovým vazbám (*Prepozicije*): *mjerzac abo hněwac so na něšto – mjezwoći abo do mjezwoča – na dowol / do dowola – na soboće? – prepozicija k – skoržic na něšto – swarić na někoho – to je wažne: mi abo za mnje? – wjeselić so přez něšto abo kak? – z abo wot – za blidom / při blidze*.

Popularizující jazykovědnou publikaci vhodně doplňuje abecedně uspořádaný *Register serbskich a němskich słowow, słow-*

ných skupin a formow s odkazy na jednotlivé stránky, na nichž se příslušné jazykové koutky vyskytují.

Budyšínská publikace je nejen veskrze hezké čtení, zároveň je to i čtení prospěšné, a to nejen pro samotné Srby, přátele a příznivce Horní Lužice a srbského národa, ale i pro všechny slavisty, tedy i bohemisty. *Bjesady wo řeči*, které se čtenáři vedou S. Wölkowa, A. Pohončowa a J. Šoćina, by neměly, podle našeho soudu, chybět v žádné slavistické knihovně.

Svatopluk Pastyřík

Maria Mirtschin: *Fiktive Welten auf Postkarten. Sorben in der Massenkultur.*
Sorbisches Institut,
136 stran, Budyšin 2009.

Publikace mapuje počátky pohlednice v celosvětovém kontextu. Pojednává o pohlednici jako o fenoménu masové kultury, médiu hromadné komunikace a o tom, jaký měla význam v lužickosrbské kultuře. Kniha je rozdělena do pěti oddílů a je doplněna bohatou obrazovou přílohou.

Rozkvět pohlednic je zaznamenán v posledním desetiletí 19. století. Předchůdcem pohlednice byl korespondenční lístek, který se posílal od roku 1869 na území Rakouska-Uherska, odtud se šířil do všech zemí světa, nejdříve do sousedních německých států. Od počátku se těšil velkému úspěchu, zejména pak během německo-francouzské války let 1870–71, kdy vojáci psali z fronty domů. V roce 1878 měla dopisnice platnost již ve všech zemích světa.

Dodnes se vedou spory o první ilustrovanou pohlednici. Je možné, že jí je pohled s vyobrazením zříceniny hradu Kynast poslaný 14. července 1874 z hornolužických Hermanec (vládní obvod Lehnice). Pravý čas pohlednic ovšem přišel až po roce 1895. Pohlednice byla od počátku fenoménem masovým, byla určena pro všechny a byla všem dostupná. Lze ji označit také za produkt moderního turismu, který byl umožněn zlepšujícími se dopravními možnostmi jako je železnice a osobní automobil. Rozesílat pohlednice s nadpisem „Pozdrav z...“ se stalo velkou módou. Jedna strana byla určena pro adresu a poštovní známku, druhá pro obrázek a vzkaz. Od roku 1903 (ve Francii) a zejména pak po roce 1905 se setkáváme s pohlednicí, která má celou přední stranu vyhrazenou ilustraci a zadní adrese i zprávě.

Díky zdokonalujícím se technikám tisku bylo možné vydávat pohlednice ve větších nákladech. Motivy vyobrazení byly zejména důležité či výjimečné přírodní úkazy (hory), budovy (kostely, hrady) nebo celá města a s přibývajícím atmosférou národního hnutí i symboly národa. Pohlednici tak vůdci národního hnutí používali jako prostředek jeho šíření. Na srbských pohlednicích jsou vyobrazovány typické atributy této kultury jako jsou panoramata či důležité budovy měst (zejména Budyšina), Blata, přástky, kroje, pomníky či medailonky slavných Srbů. Pohlednice s lužickosrbštinou však zůstala, i přes význam, který přinášela svému národu, spíše okrajovým jevem.

Kristýna S. Hlavatá

V sobotu 16. ledna 2010 se v Nuknici, malé osadě poblíž Chrósćic, konala už po dvanácté **Jolka**, oblíbená akce pořádaná zdejší mládeží a dalšími srbskými spolky.

Název *Jolka swjedzeń* rozhodně neznamena, že by srbská mládež byla rusofilní, stejně jako nemůžeme znak slavnosti, rudý srp a kladivo, považovat za výraz (n)ostalgie. Jde o ryze recesistické symboly, které bychom snad mohli zařadit k masopustní tradici. Ale *Jolka* není masopust, natož *ptači kwas*. Nehlásí se k žádnému církevnímu ani občanskému svátku s „pevně danými“ pravidly, která se „musí dodržovat“. Tady je dovoleno vše, co poslouží k pobavení účinkujících i diváků.

Jolka ovšem také není pouhý ples, venkovská diskotéka nebo karneval. Národnostní podtext je zcela zřejmý. Skrytým smyslem akce, organizované bez jakékoliv finanční podpory oficiálních institucí, je ukázat, že v jádrové oblasti srbské Lužice ještě pořád nejde o pouhé přežití jazyka, že srbská kultura žije, a že dokáže přilákat i místní Němce, a také některé zahraniční hosty, včetně Čechů.

Díky panu Juriji Luščanskému jsem se tohoto setkání mohl letos zúčastnit i já. Byla to po dlouhé době moje první návštěva v Lužici, což ještě podtrhlo dojem z celého podniku. Pro návštěvníka z města je setkání s tradiční, lokálně zakořeněnou kulturou Srbů velkým zážitkem. Kde v Čechách, snad mimo Chodsko, může člověk spatřit sál plný lidí hlasitě zpívajících lidové písně? Kde se ještě můžeme setkat s plnohodnotnými vesnickými slavnostmi, kterých se účastní všechny generace obyvatel daného regionu? V Lužici se tradiční vesnická kultura uchovala v ještě koncentrovanější podobě, než na moravském nebo slovenském venkově. K lidové kultuře totiž nepatří (jenom) vystoupení folklórních souborů a krojovaných skupin v dobře větraných sálech, ale také podobné akce, ať už je jejich název jakýkoliv.

Atmosféru na *Jolce* v Nuknici lze jen těžko zprostředkovat, působila totiž na všechny lidské smysly.

ZRAK: Ve stodole (nebo spíš ve skladu sena) na kraji vesničky se sešlo několik stovek diváků, od malých dětí až po důchodce. Přípravený program byl skutečně pestrý. Celá akce měla podtitul *Dracula a serbska čorna juška*. Na pódiu se střídali perfektně namaskovaní upíři, hledající nový zdroj čerstvé krve, se skupinami vampýrských tanečnic, policajtů, funkcionářů a jiných strašidel. Většinu vystoupení doplňovaly videoprojekce nebo počítačové animace. Na stěnách visely texty „vampýrských“ lidových písní.

Přestože se program opíral o obecné kulturní vzorce (upíři, policajti apod.), rozebírala většina scének ryze lokální problémy. Nejvydařenější bylo představení projektu *Kanalizator*, tedy budoucího srbského metra (jestlipak autoři znají české dopravně-kulturní sdružení Krkonošské metro?), které by mělo pod zemí spojit jednotlivé srbské vesnice. Tato dopravní tepna prý bude poháněna negativní lidskou energií. Několik členů divadelní skupiny SG Sněhowka předvádělo, jak to celé bude fungovat. Na scéně se hádali dva herci představující předsedu Domowiny Jana Nuka a některého ze srbských farářů. Zazněla i silná slova, Nuk byl označen za starého komunistu. V té chvíli se objevila skupina „kanalizátorů“ s hadicemi od vysavače, která odsála veškerou zápornou energii. Oba pánové se objali a pokračovali v srdečném rozhovoru.

Nutno dodat, že skutečný předseda Nuk seděl v hledišti a hlasitě se smál. U nás se tomu dříve říkalo komunální satira. Srbové se navzájem dobře znají a hranice mezi soukromým a veřejným životem je nejasná. Katolickou Lužici lze s trochou nadsázky označit za velkou vesnici, kde si všichni „vidí až do talíře“. Scénky, parodující známé srbské osobnosti, měly tím pádem u obecnstva největší úspěch.

SLUCH: Většina návštěvníků mluvila srbsky. Někteří se snažili mluvit srbsky. A *Jolka* přilákala také mnoho Němců. Není divu, je to největší a nejpobulárnější akce v celém okolí.

Celý program byl ozvučený, někteří účinkující ale do mikrofonu spíš křičeli, než mluvili. Někdy to ale bylo nutné, protože se velká část diváků i během vystoupení bavila mezi sebou nebo na baru, takže nebylo slyšet vlastního slova.

Po skončení tříhodinového programu zahrála výborná kapela Wusmuž, akce plynule pokračovala jako taneční zábava. Většina písňových textů byla v srbstině, známější lidové nebo zlidovělé kusy zpívalo obecnstvo s sebou.

ČICH: Stodola, ve které se *Jolka* odehrávala, neměla žádná okna. Vzhledem k tomu, že se zde sešlo nejméně tisíc lidí, nedalo se brzy v celém prostoru skoro vůbec dýchat. Atmosféru doplňo-

Upíří sbor ve Wjesném klubu Nuknica.

Snímek Davida Lenka.

vali kuřáci, kteří si chodili jenom málokdy zapálit ven (vzhledem k množství návštěvníků to většinou nebylo ani možné), takže celý prostor brzy zaplnila hustá šedá mlha.

HMAT: Diváci, kteří stáli, si během představení užili lidské vzájemnosti dosyta. Ti šťastnější, kteří ještě našli místo k sezení, poznali masovost akce alespoň na cestách k baru. Do některých koutů stodoly se vůbec nedalo dostat, jiná místa pro změnu nešlo opustit. Zkrátka a dobře: nuknická *Jolka* je už natolik oblíbená, že by stálo za to přemýšlet, jestli na kraji obce nepostavit amfiteátr.

CHUŤ: Na baru se dala koupit vynikající klobása. Ale největší chuťový zážitek večera čekal na pěti vybraných diváků, kteří dostali od organizátorů za úkol vypít pohárek čerstvé vepřové krve. Jeden z upírů to na závěr programu shrnul: nejlepší krev mají lidé v Lužici. Právě proto, že jedí *čornu jušku* „krvavou polévku“. Je třeba se o ně starat, aby jich bylo čím dál víc.

Upíry sice nakonec skupina „kanalizátorů“ vyhnala, ale k jejich svéráznému přání se můžeme jistě přidat i my.

Autor je doktorandem na katedře kulturologie FF UK.

Článek informuje o saském premiéru Stanisławu Tilichovi a přináší jeho fotografii na velikonoční jízdě. Ličen je jako skromný katolík, jemuž nechybí národní uvědomění.

V této souvislosti stojí za zmínku i tisková zpráva pražského arcibiskupství z 19. 2. 2009 (Kardinál Vlk přijal saského premiéra Stanisława Tilicha). Zde se dokonce uvádí, že Miloslav Vlk má dobré znalosti o Lužických Srbech a jejich život byl jedním z témat rozhovoru.

Jsou setkání, na která dlouho vzpomínáme. Před více než deseti lety jsem se ve Varnsdorfu při Svátku lužickosrbské poezie setkal se starší ženou v katolickém kroji, která se na první pohled lišila od ostatních účastníků této tradiční literární slavnosti. Byla také ze všech nejstarší a bylo vidět, že je to Srbka tělem i duší. Kroj na sobě neměla kvůli zvýšení své popularity, prostě k ní neodlučně patřil. Byla z těch srbských vesničanek, pro které byl lidový kraj samozřejmým každodenním oděvem, ať byla oficiální móda jakákoliv.

Program Svátku poezie byl – jako obvykle – věnován někomu z klasiků srbské literatury a vybraná báseň tu pak zazněla v překladu do několika jazyků: česky, slovensky, polsky, ba i německy. Následovaly ukázky z nejsoučasnější srbské poezie v přednesu mladých autorů, kteří tam byli osobně přítomni.

Forma i obsah veršů byly opravdu moderní. Mladí autoři se moderností svých básní chtějí jistě vyrovnat svým německým kolegům, aby dokázali, že je jejich mateřština životaschopná a že není o nic horší (či méněcennější) než jazyk Goetha a Schillera. Po každé básni zazněl sálem upřímný potlesk a já jsem si v duchu říkal: Pro jaké posluchače jsou básně určeny? Myslím, že ovládnám hornolužickou srbsčinu vcelku velmi dobře, a přesto jsem tu zkratkovitou formu jazyka nestačil sledovat. Kdyby ty básně byly natištěné a byl by čas se nad nimi zadumat a promyslet si řádně v nich obsažené myšlenky...

Doznel potlesk a na pódium předstoupila ta starší žena v kroji s dlouhou širokou černou stuhou. Žije ve vesničce Łazk poblíž Ralbic, srbsčina pro ni celý život byla každodenním dorozumivacím prostředkem, i když samozřejmě uměla také německy. Její

poezie připomínala naše obrozenecké veršovánky, které literární kritici nepovažovali vůbec za hodnou jejich kritického pera. A přece to byly verše prýšící přímo ze slovanského srdce...

Před Vánoce minulého roku jsem se dočetl v týdeníku Katolski Posoľ, že **Marja Brėzanowa zemřela** ve vysokém věku 94 let. Byla to požehnaná léta, vyplněná poctivou prací v domácnosti a na poli. Když se uprostřed druhé světové války vdávala, hned druhý den po svatbě musel její muž odejít kamsi do neznáma, na frontu. Ne, nepadl daleko od domova, vrátil se po několika letech pobytu v zajetí, ale vážně zraněn. Všechna práce, i ta mužská, zůstala na ní. Postupně vychovala sedm dětí. Když po válce svítla naděje, že se Srbům po porážce nacismu povede lépe, toužila stát se učitelkou. Tento sen se jí bohužel nesplnil. Svou lásku a vrozené pedagogické schopnosti předala alespoň svým dětem a vnukům.

Marja Brėzanowa byla iniciátorkou kroužku spisovatelů-amatérů, pro své spoluobčany a sousedy psávala příležitostné veršíky k životním jubileím, aktivně pomáhala při přípravě vesnických slavností a svátků. Určitě neměla touhu vyniknout jako Čišinski. Psala tak, aby jí sousedé rozuměli...

Dnešní situace v Lužici není pro rozvoj slovanského jazyka příliš příznivá. Lidé těžko hledají zaměstnání, mnozí se stěhují za prací daleko od své malé vlasti a ubývá aktivních uživatelů slovanské řeči. Většina těch, kteří od malička hovoří (a myslí) srbsky, žije na vesnicích. Stává se velkým problémem, jak zařídit, aby slovanský jazyk i v budoucnu zněl v kraji, kam jej před více než tisícem let přinesli dávní předkové, kmen Milčanů.

Marja Brėzanowa znala řešení. Řekla to velmi prostě: *Hdyž wšityc doma serbsce rěčimy, so naša rěč sama wot so dzerži.* Těchto pár prostých slov dává jasný návod, jak tíživý problém vyřešit.

František Vydra

ZÁPISNÍK

„Byl malíř, spisovatel, cestovatel, žurnalista a politik. Byl a je kontroverzní! Bez něho by lužickosrbská kultura byla úplně jiná, než je dnes. Zemřel před 20 lety, protože ho vylekalo zvonění telefonu.“ Doktorandka FF UK Kinga Kijová zve na svou **přednášku** o Měrcínu Nowaku-Njehorňském ve čtvrtek 15. 4. 2010 v 18.00 h do Lužického semináře na Malé Straně, ul. U Lužického Semináře 13.

Nowakova ilustrace k jeho *Mištru Krabatovi* (Budyšín 1954, strana 12).

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v osmi číslech a dvou dvoučíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakce: vedoucí Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha 8-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300. Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Redakce se neztotožňuje vždy s názory a slohem autorů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.